

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ifrån Hamburg med Ekerwerke och Tunneband, Elias Schonberg ifrån Hamburg med Barlast, Matthew Normand ifrån Dizerd med Stenfol, Harmen Jansen van Meglen ifrån Hamburg med Lak- och Murtegel, samt Tunneband, Bengt Rabander ifrån Åhlborg med Spannemål och Ost, William Norburgh ifrån Jvernes med Barlast, Cornelius Boelen van Groningen ifrån Termonter Ziel i Holland, med dito, Anders Berggren ifrån Cormerrie med dito och John Davies ifrån Amsterdam med dito.

Utgången är Peter Marcus til Amsterdam med Skindist Godt.

Helsingör. Den 3 October ankommo Skepparne William Stead ifrån Stockholm til England med Jära, Petter Kiest ifrån Barth til Göttheborg Barlastad, Gerhard Görting ifrån Göttheborg til Närke ping med Sill, Joen Park ifrån Stockholm til England med Järn, Anders Ullerich ifrån Calmar til Göttheborg med Tunnor, Pehr Jonson ifrån Warberg til Dansig med Sill, Jonas Pettersen Kier ifrån Nystock til Göttheborg med Matt, Samuel Newton ifrån Stockholm til England med Jära. Den 4 Swen Petter Bonander ifrån Göttheborg til Curland med Sill, Isaac Hulst ifrån Carlshamn til Lissabon med Bräder, Melker Hindrichs ifrån Christianstad til Amsterdam med Beck, Christian Lensie ifrån Calmar til Göttheborg med Tunnor. Den 5 Petter P. Han ifrån Stockholm til Åhlborg med Jära, Claes Westerberber ifrån Carlscrona til Göttheborg med Tunnor. Den 6 Lars C. Swensen ifrån Köpenhamn til Marstrand Barlastad.

Göttheborgska
Sagasinet.

Den 22 October 1759.

Tal, hållet i Salomoniske Logen, af
L. W. R.

M. S. Scipio Africanus sade, at han förlorat något den dagen, han gick af torget, utan at skaffat sig någon ny wän. Lemnom i sit wärde den Hielten, och fötter, huru han förwärfvat sig wänner; men när jag ekteränker, hwad hände, har jag större orsak at klädjas, än Scipio. En flock af utwalde Bröder tilbuda mig den äran, at bli deras. Ho wet, hwad enighet, hwad förtrolig kärlek, eller hwad förmån war Romare hast i ögnamärke? Men jag smikrar mig redan med hoppet, at wunnet en hop förtrogne. Huru kan jag därfore annat än wara glad? Jag hade räknat för en heder, om någon ensam af detta Samhälle umar mig sit förtroende: huru fördublas icke min glädje, då en så namnkunnig och uråldrig Orden hedrar mig med sin bewägenhet.

M. S. I hafwen också tillätet mig, at ensam tala en stund. Huru kan det ske af den, som är mera wän, at språka med en Corydon om säresförfel, med en Alexis om skadeliga wärter, med Cloris om hennes fina lin, och med Arachne om des wakra wäfning. Vulcani gesäller nödga mig och ofta, at besöka deras swarta och bulrande werkstad. Uti Edra wärda

da samfund hafven J för ändamål enighet och förtro-
lig lefnad: min sakt har blifwet, at tala om hushäl-
ning. Här af ledes jag på det ämnet, at orda om de
Förmåner, som tilfälla hushälningen af
enighet och wänskap.

Mitt göromål blir ingalunda pedantiskt, eller at
widlöftigt utstaka, hwad som förstås med det ordet
wänskap, och huru den är beskaffad, då den kallas
uprigtig. Det ordet wän tager jag här så an, som
det förekommer i dagliga lefnaden. Den som hjälper
mig uti min hantering, at söka eget och andras bästa,
den kallar jag för wän; den som helt, eller genom
andre, bidrager til et lands upkomst, är wän med
Patrioter; men den, som arbetar på andras skada,
utslutes ur öconomiske wänners antal (a).

(a) Jag kan icke underlåta, at här uptaga, hwad Helvetius med
wänlig quickhet skrifer om wänskap: „Wänka, säger han,
är at hafwa behof.“ Ingen wänskap gifwes utom behof;
det gifwes annars en werkan utan orsak. Alla människor
hafwa ej samma behof: deras wänskap bygges där för på öf-
ta grunder. Somlige behöfwa nöge, somlige pengar, som-
lige förra agtning: en hop älskar omgång, andre om-
börde på sina hjertan. Penninge: wännen förgätas öf-
alt, heter det vidare. Man medger, at denna wänskap icke
mindre smikrande; dock påstås, at hon är werkelig. Man
älskar i en Directeur den magt, han äger, at göra sig till
sambällen förbundna; och kärlek til personen förenar sig med
ningen med penninge-lusten. Hwar för hedras ej denna wän-
relse med namn af wänskap? Ingen ödelig älskar os för
wår skull, utan för någon affigt; och denna wäger alltid
en annan. En Karl är kär i et Gruntimmer: kan man
säga, at han älskar detsamma, i fall han är endast innesen
af skönheten? Jag hörer et motfål: knapt är den rike rikare
i armod, innan all kärlek och wänskap är ute. Ja, det kan
ej frångås. Men låt kopporna skämma bort en Flickas kär-
het; hwad galler, at man står up på stunden? Och kan
aldrig där af, at man icke älskat henne, då hon ägde sin
rande behagligheter. Låt en wän, som du här träffar, tro-
troende til, blifwa i hastighet blind och dum och stum: man

Hushälning är af många slag. Man och qwinna
berja tilhopa om daglig utkomst; en stads invånare
beras om, at söka sit samsunds förmåner; en repu-
blique, et land, en orts flere städer, komma öfwer ens
om deras samsälta och ensfalta wäl. Unnu mer:
hela slakter af djur hindra aldrig hwarandre at hus-
hålla, utan hjelpa den ena den andra med samja och
enighet. Wi wilje gifwa litet agt på bägge, och först
på de öfåligas eniga hushälning.

En myra wiser oss strar, hwad enighet uträttar.
Bore ej en inbördes öfwerensstämmelse bland dessa
krak, så skulle deras slakte snart utrotas, emedan
de måste försörja de små fostren, tills de äro fulwårta,
skaffa dem och sig hellswe föda för hela året, och hus-
at ansvarja köld och heta, samt utwårtes målsamheter.
Det är förunderligt, at se dem arbeta med en wilje
och en lag; alla gå elastade ut, men komma tillbaka
med bördor; orkar ej en ensam med lasset, så hjälpas
flera åt. Blifwa de i sit öfwerumplade af en öf-
wärlägsen magt, ofta wåga de lifwet för hwarandra.
En enda af dem kan intet stort uträtta; men deras
inbördes eniga wänskap gör så mycket, at stora djur
ofta

twiswel saknar du i honom din gamle wän. Du wördar
honom, som Araberne sina Mumier; men du älskar honom
aldrig mer. Orsaken: det war icke en sådan man, som du
älskar. Penninge-wännen är således ej mindre pålitelig, än
en annan. Den fattige är de rikas födde wän. Strikan i
wänkap bör ej mätas efter perionernas arlighet, utan efter
styrkan i affigerna, som förbundet dem. Ty den förra är
alltid otillräckelig. Jag wil och nämna en wälig upgift af
samme författare, rörande detta ämne. Låt omständigheter
nå vara gifna, säger han, i hwilka twänne wänner sola
sina sig: och låt deras sinne lag wara bekant: här påstås,
at et quist hufwud skal med säkerhet uträtta, hwad äna-
blit deffe wänner finnas ej mera nyttige, och fölgagteligen
drypa up med hwarandre.

ofta låta dem hushålla i frid. Stora, ja snar en half finger långa, myror i Ostindien lita ännu mer på hwar andras wänskap. De gå up uti höga trä, bita sig fast i hwarandra, och föras af och an af wädrer, tils den ena ändan af denna myrlådjan hinner öfwer en liten förbigående bäck, då den faster sig på andra sidan, och utgör en bro, hwarpå sedan flera tusende af deras slägte marchera öfwer, och bo på andra sidan. Diens hushållning är of wäl bekant: huru arbeta icke de enigt, at uppehålla en liten republicque, och wårda sina foster, tils de draga af dem de så kallade nachfal, då ungen kommer fram lika stor med de gamla. Wore ej wänskapen i bördes stor ibland bästrarne, skulle wäl aldrig den ene så gå åt den andre, som nu sker. När de hulpet hwarannan, at förbita et quartern tjocka aspar, och hunnet at dela dem i behöriga längder, blir omsorgen stor för dessa djur, som äga liten krops styrka, men likwäl starka tänder, at så hem det tunga, otorkade och sura timret. Gamla honor, som icke mer duga til afwel, lägga sig på ryggen, fatta med alla benen omkring timmerstücken, som är två alnar lång, hålla den fast och gapa up med munnen: nu är slådan färdig. Därpå stiger strax en ung bästwer in til honan, fattar med sina i hånnes tänder, begynner gå baklänges, slåpa och dra så länge han orkar; sedan kommer en annan, som sammaledes drar sig trott; och så fortfara bästrarne, tils de komma til någon bäck eller bäck, hwarest de tänka bygga bo. Gamla honan måste flera dagar således brukas til timmerdrag, hwaraf hon mister alt håret på ryggen, som gör hånne sweda, hwaröfwer hon doch icke klagat, utan låter bruka sig med all willighet til sit slägtes bästa. *Se mindre*

mindre enige äro bästrarne uti deras öfriga hushållning, at fördamma bäckar och stora åar, til at därigenom Passa watten in i deras hus: at bygga husen med riktiga knutar til två eller tre wåningar; at däruti bådå mjuka fångar, så at de kunna lägga tilhopa, och ständigt hålla swansen uti watten. Murmeltieren på Tyrolska bergen bruka dylika updrag, när de skola följmanföra winterföda; de riswa och bita af gräs och näppling, hwilken de lägga här och där i högar. En af djuren måste bli höslåpa, på hwilken de små stackarene hemslåpas. Denne lägger sig på ryggen, och låter emellan benen inlasta så mycket hö, som får rum. Denne stackare slåpas så, som han ligger, til berget; somlige af de andre murmeltieren bita honom i öronen, ändre i benen, andre här och där i skinet, och så dra de honom til berget, där wintermagasinet skal inrättas; då alle hjälpas at at lassa af. Wi kunne fitta i flera fenster, och roa oss at de algemena Statornas enighet om bobygnad; när de tycka, at deras bo sitter för lågt uti et träd, som wupet i högden, hjälpas de at at bygga högre up et nytt. En Kata är då mycket bestålsam, at plåcka quistarne löse i det gamla boet, och dra dem med sig längre up i trädet: hon lemnar dem åt den andra, som tar och lägger dem i ordning; hwilket ofta ej sker, förån hon wäl hundrade gångor draget, och wridot quisten nu med näswoet, nu med fötterna. Sålunda hushålla en del af djuren. Uti samsa och enighet söka de at förbättra och förmera sit eget slägte. Men andra däremot öda och förstöra andra djur, ja sine egne släktingar.

Rosdjuren tjena här til bewis; det glupsta hundeslägget öder och fräter. Wargen dödar så många får, han

han öfverkommer, och råfwen låter inga höns och gås bli wid lif, om han vär; hungrika lejon, Tigrar, Pantherdjur, loar och Katter gå aldrig hem från jag, innan det kostat något lif; ja bli de rätt hungrige, så stona de ej hwarandra. Hungrige margar hjälpas åt, at äta up den ibland dem, som är blodig; den lidande lider mer, och ingen barmhertighet är här at förwänta. Man må ej tänka, at den ene hjälper den andre til at hushålla, utan tvärt om, at bita ihjäl egen afwel, äta up andras Winterföda, och under tiden sine lifar: at deras slägte kunde snart utödas, om ej honorna framsödde så mycken afwel. Huru ofta swälja icke gäddorna hwarandra? De gripa ofta så orimeligen til, at man swärstigen ser, hwilfendera kan få rum i den andra; swäljare eller den som skal swäljas. Spindlarne wisa den rätta rofdjurs arten: de äta up hwarandra, ehwar de räfas: ja de töra knapt älskas. Brånaden är dem af naturen pålagd: hon fodrar doch mycken warsamhet: ty twänne spindlar förstå ej, om de wilja älska eller äta up hwarandra: twänne mycket olika omständigheter. De gå tilhopp på en tjock och horisontel trä, ju närmare de räfas, ju räddare äro de för hwarannan; ser den ena teken til, at den andra griper honom orätt an, så biter han i ögnablecket af trån, at de falla ifrån hwarannan at dömse sidor från denne farlige leken. Wore ej sådan fiendskap medfödd i denna slägten, skulle snart hela werlden fyllas af spindlar: ty en stor hona wärper et ägg om hösten, hwarutur tre til fyra, ja fem tusende ungar om sommaren utfläckas. Så förstör osämja och onighet tilwäntan hos dessa djur. Inkligt är wårt och andra släkten, at så ster: ty skulle lejonen hushålla i

fälskap

skap tilhoppa, och wara så slitiga däruti, som myn; huru ginge då med människorna? Om och wara woro så slitig at draga ihop winterföda, och så tän om sina ungar, som bier; hade det wäl redan wäret ute med färslägget. Men altsammans öfvergar oss därom, at samsja och enighet är nödig i all hushållning.

Nu hafwe wi talat om de ofskälige djuren; böre wi gifwa mindre agt på människan? En och samma hushållning har aldrig rum för hela slägten, utan brukas här många uptag. Stundom förena sig människor, at utrota andra djur, stundom at föröda hwarandra. Somliga djur söker människan at utrota, andra at tamsja, upföda, forplantat och omsider döda och använda til sin nytta, alt efter som nödwändigheten det fordrar. När wi se negare på saken, är människan det tapraste rofdjuret: ty större delen af dem söker hon at utöda: och dem hon tar om hand, at föda up och förja före, dödar hon när hon wil; alt efter som de kunna tjena hånne til mat, kläder, trygg- och beqvämlichkeit. Det stadnar ej härwid: människan gör lika så med alla de rikedomar, som naturen alstrar. Alt hwad hon ej finner gagna hånne och hånnes slägte, det söker hon utrota med eld och brand, öra och skära, plog och harf. Un, om hon griper om hellswa elementerna, så at watten måste ökas och minskas, höar och kärr astappas, floder och strömmar förhöjas och förnedras, jorden ristas och skaras, bergen bäras och säras, hafwen pressas, wädren flyswas, o. s. w. Men interdera ster utan enighet och wänskap, ty en ensam människa uträttar ingen ting i så stora saker. Låt oss föreställa oss, at den aldrafruktbaraste

Baraste province låg öfve tusende år, utan minsta åtgärd af hushållning. Huru skulle det landet se ut? Man icke skogaryfår och mäsar upkommo i ställe för åkrar och ångar? Hof och stadedjur skulle där finnas i ymnighet: och det blefve ej få lätt, at åter upodla; utan enighet och samlad styrka kunde ej rofdjuren bortaffas, skogen utödas, åkrar upbrutas och plöjas, ångar jämnas och rödjas. Sådant måste wi föreställa oss hela werlden, därest hushållning ej kommit emellan. Utan wännskap styres en stad illa, utan samja skulle aldrig någon almöge låta sig styras: utan enighet går ingen handel för sig. Handwerksmännen måste tillita andra om råvaror: och kan ej påräkna sina förädlade, utan det sker med sedighet och wännskap; bergsmänna måste skaffa det han behöfwer. Utom enighet och wännskap blir människornas hushållning alsingen. Den rikaste köpman måste wänta wän med de fattigaste; ty den rike måste lefwa af den fattige, och den fattige af den rike. Grander eller de störste och förnämste Herrar i Spanien, som bebo gårdar til millioner styck von aktens wärde, och som äga Schäfrier af hundrade til hundrade och tjugu tusende får, måste ändå wänta wänner med de samste walgässar, som aldrig ägt et får, ja knapt en tröja på kroppen. Annars är samma wälshjon i stånd, at smörja förgift under föttern på et och annat får, och så drifwa dem öfwer de store och förnämte Herrarnas betesmarker, hwaraf deras får dö tusendetal. In wännskap i all hushållning är enighet och wännskap högst nödig. Wi den heliga Historien läse wi om en Davids anskälter, huru han tillätte öfwerföra öfwer får och Schäfrier, öfwerföra öfwer boskap, öfwer cameler, öfwer oxar, o. s. w. hwar igenom landet aujteligen upoblades. Men då han skulle bygga Herren et tempel, felades honom något. Han hade ej den wännskap med grannarne, som fordrades til handel. Men Salomon, den wise Salomon, utöfwade sin wännskap ibland annat också däruti, at han sökte enighet och förtroende med grannarne: därigenom florerade handelen; därigenom tiltog hans hushållning, at han blef rikast och mäktigast af alle Konungar på jorden. Därigenom war han också i stånd at på kortaste tid uppbygga Tempel: et Tempel, som särdeles hos Primarare här och öfwer hela werlden, öfwer ewig äminnelse.

Swad Nytt i Staden?

Den 22 October 1759.

Kundgörelser.

En stor Waldag är redan teknad i denna Stadens Archiver til fyra rums besättjande, hwaraf lika många äro ledige i Rådstugu - och Cämmers - Rätten. Det är i morgon, som man wäntar närmare stadsfästelse, om en alman och brinnande kärlek efter önskan fröner fyra Candidaters utmärkta nit för det Götteborgiska bästa.

En resande ästundar et stycke tvåstefsig åke-redskap, som rullar oändeligen fort, och nämnes efter den stannande Phaeton. Om någon har en dylik flygare, at afslåta, anmåde sig hos Herr Handelsmannen Sponseter.

I widrig händelse kan jag tjena min Gynnare med en wacker trestefsig wagn, hwilken jagar ifrigt efter tre Hästar, och är mögelig at erhålla, om jag frågas.

Swarken til den ene, eller andre, wagnen kan jag gifwa förslag på Solens Hästar; men bequämligen, för köparen, på mycket bättre Skjuts, än wanligen träffas. Jag talar om tvåanne öfwermåttan swarta wagnshästar, som präla med hwhita blåsor i pannan. I brist af flera tankar, stadnar deras historiska målning härwid.

Quitt Hästarne förr, än jag troddet, måtte jag skitligen efterspana en förflugen Wagge, hwit til färgen, och af Spankaste arten, fölgagteligen mycket förestentare at wärdas, och blifwa odödelig i dessa nyheter, än alla Hundar och H... i Staden.

Deffas